

MEMÒRIES DE JOSEPA LLUNELL SANGÉS

(Sant Cugat del Vallès, 1922)

Les meves memòries les he escrit amb il·lusió, recordant els alts i baixos de la meua vida. Encara que he tingut molts entrebancs, he procurat somriure i estimar el pròxim. Si algun dia les llegiu, em fareu feliç.

*Uns petits consells: camí endavant i confia en tu mateix.
Estima i seràs estimat.
Dóna la mà, encara que no sigui el teu amic.
Quan estiguis preocupat, mira cel amunt.
Estimeu la llibertat.
Visca Catalunya.*

*Pepa Llunell
Sant Cugat del Vallès, 8 de setembre de 2012*

Fou el dia 12 d'abril de 1922 quan vaig arribar a aquest món esbojarrat, embolicat... però que també pot ser molt tranquil. De tant que em va agradar, vaig decidir quedar-m'hi i ja hi porto noranta anys. Els meus pares foren en Joan Llunell Llunell i na Manela Sangés Torres, i per padrins vaig tenir el Marcel·lí Sangés i la Josepa, que tots ja m'eren oncles. Vaig néixer al carrer de la Lluna, número 1, on aleshores vivien els meus pares. Era un carrer estret, però concorregut. Hi havia un oncle meu que era carreter, grans per als cavalls i els muls, i petits per als burros. També hi havia un local en què llogaven tartanes i cavalls.

Més tard ens traslladarem al carrer del Sol, a casa dels avis paterns. El meu avi era en Jaume Llunell i Puigbó, pagès, que per afició feia ornaments per als cavalls trenant cordills i també xurriaques. D'aquí que rebés el renom del «Cordills». El meu pare era l'hereu i, d'acord amb els costums d'aquell temps, l'hereu es quedava a viure amb els pares i se'n cuidava mentre vivien. Després rebia el principal de l'herència. Als altres fills, quan es casaven, se'ls donava la part que els correspongués. A voltes, si es podia, una casa o terres i un animal amb el carro. Si un fill volia estudiar carrera, se li pagaven els estudis i aquí quedava tot arranjat.

Quan tenia nou anys vaig patir la poliomielitis. Les cames em van quedar paralitzades i no vaig

poder caminar. Els meus pares van fer tot el que van poder a fi que pogués recuperar el moviment. Molts metges i molts tractaments durant la meua infantesa, que finalment tampoc donaren resultat. Va ser un dolorós calvari. Però el cert és que jo no ho he viscut com un calvari, sinó que ho he encaixat amb fe i amb alegria i al llarg de la meua vida he trobat molt bones amistats, ajudes i més del que podia desitjar. Davant el fracàs dels metges, els meus pares fins i tot em van portar en una peregrinació a Lourdes, tot esperant un miracle que no es produí. La malaltia, doncs, em va tenir llargues temporades reclosa. Recordo com si fos avui una cadirereta de boga, petitona com jo, que va ser la meua estimada companya. La paràlisi també em va impedir assistir a l'escola amb una mínima regularitat, encara que la senyora Àngela Magrans va ser molt bona mestra. El poc temps que vaig poder anar a escola m'ha servit força. Tanmateix, no m'ha quedat cap complex per culpa de la malaltia. Però em dol no haver estudiat com m'hauria agradat. La meua sort va ser tenir molts bons pares i germans, que em portaren en braços sempre que calia i a tots els llocs que convingués.

La família

Els meus avis paterns foren en Jaume Llunell i l'Úrsula Llunell; els materns, en Tadeu Sangés i na Maria Torres. Els meus pares es van casar a primers

del segle xx i van tenir quatre fills: en Jacint, en Joan, n'Aurèlia i jo, la Pepa, que sóc la petita.

Em cal explicar un fet molt desagradable que va passar a casa dels avis paterns. El germà petit del pare, l'Albert, estudiava al seminari, ja que volia ser capellà. Però un dia va conèixer una noia i se'n va enamorar. Va deixar la carrera i es casaren. Ella es deia Pepita i van tenir dos fills, l'Albert i la Pepita. Un mal dia l'Albert es va endur l'avi Jaume a Barcelona, a casa d'un notari. El va enganyar i va aconseguir fer-se amb tot el que havia de ser l'herència del meu pare. L'avi no va dir res a casa, però quan l'avia ho va saber, es va morir del disgust. Així que als pares els calgué abandonar la casa i les terres i anar-se'n a buscar la vida a una altra banda.

Aquells dies difícils per a la meva família van trobar, encara, una bona solució. Coincidí que el conserge de la Creu Roja, en Mariano Asín, que alhora era portalliteres i ciclista, va deixar el càrrec i la plaça restà vacant. La Creu Roja tenia la seu al carrer llavors dit del Príncep, número 6, ara carrer de Santiago Rusiñol. Era un bonic edifici modernista anomenat *Villa Ángeles*, amb totes les dependències que li calien per a un bon funcionament. Disposava d'un despatx i sala de juntes; sala de cures i habitatge per al conserge. La brigada de voluntaris la formaven un grup de portalliteres i els seus caps, amb una estructura jeràrquica i graus de tipus militar. Tots anaven uniformats. El pare era sergent i el meu germà Joan, portalliteres. La junta, doncs, va proposar als meus pares que es fessin càrrec de la consergeria i ells ho van acceptar. En aquella època la feina de conserge no era retribuïda, però a canvi tenia habitatge franc a la segona planta del local.

Jo tenia sis anys i els meus germans ja eren grans. El pare era molt espavilat i tan aviat s'ocupava d'anar a recollir un mort a la carretera, com ajudava els metges a curar els ferits d'un accident. En aquell temps la sala de la Creu Roja era l'únic equipament sanitari del poble i la meva família es va lliurar en cos i ànima a la tasca assistencial.

El meu germà gran, en Jacint, era ebenista i treballava a Barcelona. Als 20 anys va fer el servei militar com a assistent d'un capità a la mateixa ciutat de Barcelona. Es va prometre amb la Maria Corominas i es casaren en temps de la República, pel civil. Després anaren a viure a Sabadell, on van tenir una filla, la Joana.

L'altre germà, en Joan, treballava també a Barcelona, en una empresa que es dedicava a la pedra artificial. Poca gent sap que ell va ser l'autor material de la capçada de trencadís de la primera torre que es va construir a la Sagrada Família. Quan va fer la *mili*, com que era de la Creu Roja i tenia una hèrnia,

el destinaren al cos de Sanitat, com a infermer. Al cap d'un temps començà a festejar amb la Ramona Jarque i es casaren a Sant Cugat, per l'església i al monestir, l'any 1936. Tres mesos més tard esclatava la Guerra Civil. Un cop acabada van tenir dos fills, en Joan i en Ramon.

L'Aurèlia era la noia gran. Treballava a casa fent guants per a una empresa de Barcelona que es deia Can Duran. En aquell temps es feia molt més ús dels guants que no pas ara. També ajudava a les feines de la casa i sobretot a la infermeria de la Creu Roja. L'Aurèlia va festejar nou anys amb en Francesc Pujol Estapé, fill d'una família benestant de Sant Cugat que era coneguda pel renom de *Cal braç de fusta*. Es van casar al monestir i com que ell era l'hereu, ella va entrar a la casa com a jove. Van anar de viatge de nuvis a València, que era molt, ja que només se solia anar a Montserrat i un sol dia. Es va quedar embarassada i amb els ensurts de la revolta de juliol del 1936 va perdre el fill. Va ser una gran pena que vàrem sentir tots. Més endavant va tenir una nena, la Magdalena, i ja acabada la guerra els nasqueren la Carme i en Joan.

Quan jo vaig néixer, els pares ja tenien quaranta anys. Entre els meus records d'infantesa hi ha de tot, de bo i de no tan bo. Ja he parlat de la malaltia i de tantes i tantes visites a metges, operacions, hospitalitzacions que al final no donaren el resultat esperat. Però els meus pares s'esforçaven tant com podien per compensar-me. Quan anàvem a Barcelona a la consulta d'un metge, en sortint em portaven a visitar llocs com les Rambles, el port, el parc de la Ciutadella o el zoològic. Un dia vaig conèixer la *Monyos*, que sempre passejava per la Rambla. També anàvem a berenar a l'American Bar, instal·lat a la plaça de Catalunya. Em pujaren al tramvia blau i al funicular del Tibidabo. Anàvem a veure les rues de carnestoltes al passeig de Gràcia. En fi, que malgrat no poder caminar, puc dir que coneixia tan bé Barcelona com Sant Cugat.

Al promès de la meva germana li agradava molt el teatre i assistir a l'estrena de pel·lícules. En aquell temps era mal vist que les parelles que festejaven anessin soles a aquests espectacles. El més normal és que els acompanyés la mare o una germana d'ella. A voltes sortien amb els pares d'algun dels dos. Però la major part de vegades, fos on fos que anessin, se m'emportaven a mi.

Ara que m'he fet gran m'adono que la meva família m'ha estimat molt. Mai em van deixar a casa pel problema de la mobilitat i això no era gens habitual aleshores. Que un membre de la família patís alguna classe de minusvalidesa semblava que fos una vergonya que s'hagués d'amagar. La ignorància feia

que es pensés així, ben diferent dels de casa meva. La bondat dels meus pares em va obrir camins a la vida, cosa que m'ha estat de gran ajuda. Jo els tinc presents en la memòria i dia per dia en la pregària.

Un fet molt emotiu per mi va ser el 75 aniversari de l'Assemblea de la Creu Roja de Sant Cugat. El seu president, el Sr. Aguilera, em va lliurar una placa commemorativa de plata, recordant els deu anys que els meus pares havien ocupat la consergeria i per altres serveis prestats per la meva família. Em va emocionar molt que, després de tants anys, fos jo qui recollís el reconeixement a la tasca feta pels meus pares i germà.

La infantesa

Ja he anat explicant la quantitat de problemes i sofriments que em va reportar la pòlio i com els de casa es van ocupar de mi. Hi ha un record, però, que va marcar-me. Va ser el dia de la meva primera comunió. Malgrat que no podia caminar com les meves amigues, em vaig sentir molt feliç i responsable. El meu cervell va fer un gir i, de cop, em vaig sentir gran. La meva mare m'ho explicava tot. Sobre el sexe em deia: «T'has fixat què fan el gat i la gateta?» I les meves amigues em deien: «Pregunto això o allò a la teva mare, que la meva no m'ho explica».

Molt aviat em vaig adonar que m'agradaven força les agulles i les tisores. Vaig dir a la mare que volia aprendre a cosir i qui primer me'n va ensenyar fou una de les veïnes, la Magdalena Jové. Després vaig anar a la plaça de Barcelona, on la senyora Quimeta, que era de Barcelona, havia muntat un cosidor molt modern i aquí van començar els meus primers aprenentatges seriosos. Hi anava dues hores al matí. Jo tenia dotze anys i feia poc temps que s'havia mort el meu pare a causa d'una operació d'hèrnia mal curada. La medicina d'aquell temps no estava a l'alçada de l'actual.

L'any 1936, la família va deixar la consergeria de la Creu Roja i anàrem a viure de lloguer al carrer de les Marxes. En aquella època era un carrer molt modest, on hi havia una dotzena de cases mal comptades. Poc després, el 26 d'abril, moria la meva mare.

Vaig tenir, i encara tinc, molt bones amigues: la Maria Rosa Peric, l'Antònia Gorina, les germanes Mas, la Lola i la Pepita Bundó, la Josefina, la Laieta... La Maria Rosa Peric tenia dos germans més petits, en Ricard i l'Antoni. El seu pare *jugava* a borsa i era una família que tenia diners. Vivien en una torre molt gran i els infants tenien moltes joguines i de les bones. Eren bona gent.

L'Antònia Gorina també vivia en una casa gran i maca i també tenia moltes joguines. També tenia un germà més petit que es deia Francesc. Les germanes Mas, la Maria Rosa i la Pepita, tenien casa pairal i propietats. No eren gaire amigues de gastar diners i això que en tenien, però també eren molt bones persones. El pare de la Lola Dempí era l'esparter del poble, vidu. La Lola era la germana petita i la tenia molt mimada. En fer-se gran es va casar, però per desgràcia el seu matrimoni acabà malament. L'Eulàlia, la Josefina i jo érem de classe treballadora. El cas és que totes juntes érem molt bones amigues i les famílies bona gent.

La Pepita Bundó ha estat l'amiga de tota la vida. Ella vivia en una torre i jo en una casa gran, amb un pati també gran, amb arbres i un hort. A la Pepita li agradava jugar amb els meus germans, que eren molt més grans, enfilar-se als arbres i prendre part en tots els jocs dels nois. En canvi jo era feliç quan anava a la seva torre i em podia entretenir amb les seves joguines, que en tenia moltes i boniques. En fer-nos grans hem tingut vides molt diferents, però mai s'ha afeblit la nostra amistat. Quan encara ens trobem estem molt contentes. Acostuma a convidar-me a dinar i em fa bons regals. Encara que la seva posició social sigui alta i tingui diners, això no ha canviat l'afecte que ens tenim.

Sovint rememoro la infantesa i en tinc tants bons records! Les joguines, les nines, el *Patufet* de cada setmana... sempre llegia els contes d'en Folch i Torres al *Patufet*. Encara que hagi anat poc a escola, sempre m'ha agradat llegir i escriure.

Vaig conèixer la Pepita abans d'anar a viure a la Creu Roja, jo encara era molt petita. Ella s'estava al carrer de Viñoles, allà on hi ha el casalot de Can Quitària, que ara és de l'Ajuntament. En aquella època hi vivia la família propietària, els Pahissa, el matrimoni, l'àvia i els tres fills, en Joan, en Pere i en Jaume. Tenien un bon tros de terreny fins a la riera i també un estable amb vaques. A mi m'agradava anar a veure les vaques i sobretot olorar les flors que tenien a l'hort. El Jaume i jo som més o menys de la mateixa edat i, quan ens trobem, encara ens agrada recordar aquells temps d'infantesa.

L'adolescència

La meva adolescència va ser molt difícil. Quan tenia dotze anys es va morir el pare i als catorze la mare. El meu germà Joan acabava de casar-se amb la Ramona Jarque, d'ascendència aragonesa. En quedar-me òrfena em vaig quedar a casa amb ells, i formàrem una nova família. Tres mesos més tard les coses es complicaren molt més amb l'esclat de la

Guerra Civil, el 18 de juliol de 1936. Ensurts, llàgrimes i molta fam. El pitjor va ser la mobilització dels meus germans i quedar-nos les dones soles. Molts dels que marxaren al front hi moriren i altres en tornaren mutilats o malalts de per vida. A Sant Cugat els militars ocuparen el camp de golf i més tard el monestir. També requisaren xalets i torres, amb tot el que hi havia dins, per hostatjar els «jefasos».

L'alçament de l'exèrcit contra la República va ser respost per la resistència de la gent d'esquerra, que es va armar. Els més extremistes es feren amb el control i començaren a matar gent de dretes. Aquí, a Sant Cugat, afusellaren el rector, Mn. Antoni Guillot, a la Rabassada, i alguns propietaris. El meu oncle i padrí, en Marcel·lí Sangés, va haver d'amagar-se, ja que era una persona significada de la dreta local. A l'església del monestir cremaren el retaule de l'altar major i destruïren imatges d'altres, alguns quadres, ornaments litúrgics. També tiraren dalt a baix les campanes grosses, amb l'excusa que es necessitava el bronze com a material de guerra. Només respectaren les campanes de quarts i hores, i jo penso que va ser perquè estan molt altes. Els pagesos del celler cooperatiu evitaren que cremessin l'església i, amb l'excusa que necessitaven espai, la convertiren en un magatzem. Taparen els retaules laterals amb estibes de bales de palla i així restaren ocults i se salvaren. Com que els que governaven no admetien res que tingués a veure amb la religió, fins i tot es va canviar el nom del poble, perquè era el d'un sant. Li posaren Pins del Vallès.

Al camp de golf feren un centre d'instrucció militar on preparaven els nois que havien d'anar al front. En general tots eren bones persones, tot i que com que eren joves podien perseguir alguna noia. Recordo molt bé els plats de ranxo que repartien entre la canalla, de les sobralles que els quedaven. Era una sort en aquella època de fam.

El poble va créixer amb els refugiats. Gent de Barcelona va fugir de la ciutat i va venir a viure a les cases d'estiueig. Quan començaren els bombardeigs encara n'arribaren més, que s'instal·laren on pogueren. Les cases buides foren requisades i els que eren pocs de família i tenien una casa gran n'hagueren d'acollir d'altres. L'aviació de Franco va omplir de destrucció i morts la nostra estimada Barcelona.

Per sort la nostra família va sortir de la guerra sense desgràcies, ni morts ni ferits, però tot va ser un episodi molt trist. El 26 de gener de 1939 els «nacionals» van entrar a Sant Cugat, i per al nostre poble va representar que s'havia acabat la guerra, que encara va durar fins al dia 1 d'abril d'aquell any. Franco s'instal·là en el poder i entràrem en allò que en diem la postguerra.

A casa, la Ramona i jo feia tres o quatre mesos que no teníem noves del meu germà Joan i no sabíem on era. Finalment ens van dir que es trobava en un camp de concentració al sud de França, juntament amb un cosí de Barcelona, en Pere Lluell. Les mullers de tots dos van començar a moure's per aconseguir els papers necessaris que justificuessin i avalessin que eren homes de bona conducta, simplement mobilitzats per lleva. Amb la documentació obtinguda intentaren marxar a França, però sense passaport no podien passar la frontera. Algú els va indicar que els calia anar al poble d'Agullana i allí un «passador» les portaria fins a França per camins de muntanya. Ho aconseguiren i es van presentar al camp de concentració amb els papers i després de diverses vicissituds assoliren alliberar llurs marits i fer-los sortir d'aquell martiri. La tornada, naturalment, també la van fer per aquella ruta clandestina, sense grans ensurts. Quan van arribar a casa tots vàrem ser molt feliços, malgrat l'estat físic del meu germà, ple de pols, amb signes evidents de la misèria i la fam passada i poca salut. Poc a poc, a còpia d'atencions, es va anar refent i va retornar a la normalitat.

L'objectiu bàsic d'aquells moments era refer la nostra vida dins les circumstàncies que ens tocaven viure, en el pla familiar, laboral i social. Començarem a treballar de nou i llavors patírem la mala sort que en Joan va sofrir una trombosi i altra vegada caiguérem en dures dificultats de tot tipus. Amb l'ajuda de familiars i amistats i sobretot treballant molt de valent, la seva muller, la Ramona, i jo mateixa poguérem sortir-nos de tot, gràcies a Déu.

Al carrer de les Marxes, ara dels Marges, tenia per veí Joan Enviz, que de menut era molt trapejador. La seva família, treballadora, va tenir problemes amb el pare i la mare, l'Antònia, havia de tirar endavant com podia. També tenien tres filles. En Joan va aprendre l'ofici de fuster i quan es construí l'edifici dels jesuïtes, el Centre Borja, ell hi entrà a treballar. Als divuit anys ens va sorprendre a tots en fer-se jesuïta i quan acabà els estudis el destinaren a missions. Va estar a Bolívia, on treballava amb la gent més pobra. Les poques vegades que va venir a veure la seva mare sempre em venia a visitar també i m'explicava la seva vida. Va ser un bon capellà, fins que va morir d'un càncer.

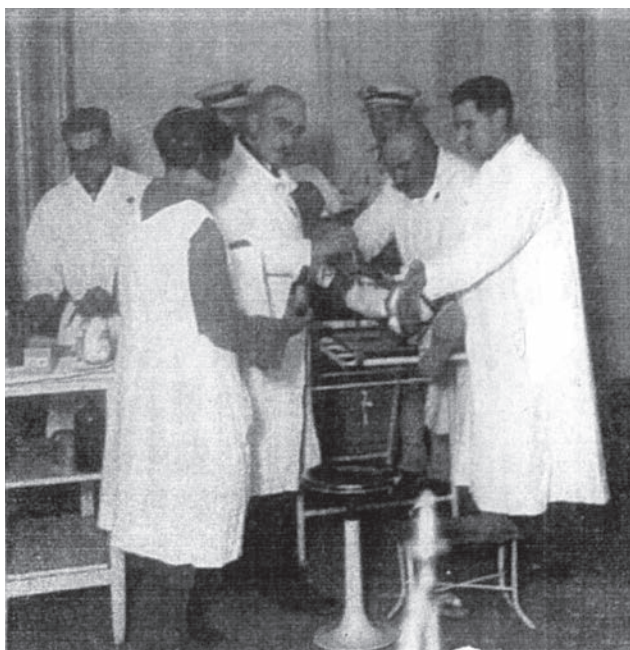

Foto 1: Sala de cures del local de la Creu Roja, vers 1930. Mirant a la càmera, el Dr. Galtés. El personatge de la dreta és el pare de la Pepa Lluell.

Foto 2: 75 anys de l'Assemblea local de la Creu Roja. El president lliura una placa commemorativa a la Pepa Lluell.

Foto 3: La Pepa al seu cosidor del carrer de les Marxes. Any 1956.

Foto 4: Un dels seus nombrosos vestits de núvia. Any 1960.

Foto 5: La Pepa amb la família del seu germà Joan.

Foto 6: Als Jardins de la Unió, un diumenge d'estiu. Ant 1955.

Joventut

Tampoc la meva joventut va ser gaire feliç. El 12 d'abril de 1936 es casava el meu germà Joan amb la Ramona i el dia 26 del mateix mes moria la nostra mare, quan jo només tenia catorze anys. El 18 de juliol començava la guerra, que va durar tres llargs anys i després seguí la dura postguerra. Tot plegat van ser sis o set anys molt difícils per a tothom, però la meva família ho va patir especialment a causa de les meves limitacions físiques i de la malaltia del meu germà. Demano perdó per repetir això de la guerra, però és que per mi va ser tan dolorós que no ho puc oblidar. Però el temps passa, la vida obre nous camins i torna a lluir el sol.

Tot i que jo no podia caminar com una persona normal, d'una manera o altra em movia, m'espavilava, i la minusvalidesa no em provocava cap trauma. La meva afició era cosir, l'agulla i les tisores, i vaig aprendre el *corfe* pel sistema Martí. La meva mestra va ser la Victòria Cleris, filla del poble, excel·lent persona i una gran professional. En acabar l'aprenentatge vaig obrir el meu propi cosidor al carrer de les Marxes. Així vaig poder iniciar un camí pel món del treball, en l'ofici de modista, que tant em va costar obtenir, atesa la meva condició física. De seguida van venir un parell de noies de la vila. Les recordo amb molt de grat. Al matí venia la Pepita Gómez, de catorze anys, que a la tarda anava a treballar a una fàbrica de Rubí. I a la tarda venia la Carme, una jove casada, nora de cal Bruix, que ja tenia dos fills, el Peret i la Carme. Sempre hem mantingut molt bona relació, fins a la seva mort.

El meu cosidor va créixer i tenia un bé de Déu de noies. Tot cosint i cantant ens explicàvem les nostres coses i de companyes de feina esdeveníem amigues. Esperàvem els diumenges amb candelletes, frisoses per anar a la Unió a ballar, sempre amb orquestres i cantants. Jo hi vaig fer molt bones amistats. Mai vaig tenir promès. Segurament el meu problema físic va ajudar-hi, però tampoc mai vaig trobar cap xicot que em fes el pes. I, a més, ara que ho miro amb perspectiva, veig que mai vaig voler perdre la meva llibertat.

Els bons records ajuden a passar el temps. De vegades penso en les nits que em vaig passar cosint, en les clientes que tenia, en els vestits elegants que he fet, en els de núvia i els de ballet que li feia a l'Anna M. Barberà, en els de les disfresses de carnes-toltes... De vegades només treballava de nit perquè ningú veiés el que estava fent, fins al dia de la festa. He fet roba de tota mena, inclosa llenceria: vestits de carrer, de festa, de núvia, de primera comunió, de bateig, el que calia en cada moment.

El fet més transcendent que recordo de la meva joventut, i de la meva vida, va ser quan l'any 1950 vaig posar-me en mans del doctor Santos Palazzi i els seus ajudants, els doctors Cañadell, Muñoz i Xicoi, a l'hospital del Sagrat Cor, a Barcelona, regit per monges de l'orde de sant Vicenç de Paül. Jo ja tenia 27 anys i el tractament que em van fer m'obligà a passar-hi llargues temporades. La primera vegada que vaig entrar al quiròfan era el 17 de juny de 1954 i em va caldre romandre hospitalitzada fins al mes de febrer de l'any següent. Al cap d'un mes ja posava els peus a terra i la meva alegria va ser enorme. En total em van fer cinc operacions, totes molt complicades, i durant molts mesos vaig anar enguixada de cos i cames. No sabeu el que es pateix portant aquella cuirassa de guix, sobretot els mesos d'estiu! Després, suportar els aparells ortopèdics i hores i més hores de rehabilitació. Però va valer la pena. Al final vaig poder caminar amb l'ajuda d'uns bastons, que llavors venien d'Anglaterra. Com a conseqüència d'aquell tractament tenia nafres per totes les cames i el doctor Sallarès encara em va fer dues operacions més per millorar la circulació de la sang.

Entre una cosa i l'altra vaig viure tres anys d'experiències físicament molt doloroses, però també haig de dir que recordo amb molta gratitud tot l'afecte i la bondat que van tenir amb mi els metges que em tractaren i l'ajuda i l'amor que sempre vaig trobar en la meva família, especialment la meva cunyada, la Ramona, que es va portar sempre com una mare fins al final de la seva vida.

Tot això costava molts diners que no teníem. En aquells temps tots els treballadors anaven molt justos i els meus germans, per més bona voluntat que hi posessin, no disposaven dels mitjans econòmics per fer front a les grans despeses hospitalàries. Tampoc hi havia la Seguretat Social que tenim ara. Res del que em van fer hauria estat possible si no hagués trobat l'ajuda de l'Ajuntament de Sant Cugat. Aleshores era alcalde el senyor Santiago Rodó i secretari en Francesc Torrents. Va ser gràcies al fet que el Consistori en ple va aprovar fer-se càrrec de les despeses, que foren moltes i duraren molt temps, que el meu tractament es va poder dur a terme. Aquesta solidaritat va fer que encara estimés més el meu poble i que s'afermés més la meva voluntat per ajudar tothom que ho necessités, fins allà on jo pogués arribar. Per això en la meva vida he lluitat tant per la defensa dels drets humans i contra les barreres arquitectòniques que limiten la capacitat de moviment a tantes persones que tenen problemes de mobilitat.

Foto 7: Primer local de Casa Vostra i Nostra, proporcionat per Mn. Juli, rector de la parròquia de Sant Pere d'Octavià.

Foto 8: 1975, Inauguració del nou local de Casa Vostra i Nostra, al semi-soterrani de l'edifici de Correus.

Foto 9: La Pepa amb amics en el primer viatge a Menorca.

Foto10: El grup que presidia la Pepa Lluell va realitzar una important tasca reivindicativa per a la supressió de les barreres arquitectòniques.

Foto 11: 1992, Aguantant la torxa dels Jocs Paralímpics, amb l'alcalde Joan Aymerich.

Foto 12: 2008, inauguració de l'ascensor de la Casa de Cultura, amb l'alcalde Aymerich. Una altra reivindicació assolida.

Al llarg de tota la meva vida he mantingut una bona relació amb tots aquells que em van ajudar en aquells moments. Entre tots, voldria destacar la família Rodó-Estapé. Quan vaig tornar a casa, encara convalescent, després d'haver passat set mesos i mig a l'hospital, no podia fer res. Ben al contrari, m'ho havien de fer tot, perquè encara anava enguixada des de sota el pit fins als peus. Una de les bones visites que rebia tot sovint era la de la senyora Maria, l'esposa del senyor Rodó. Un dia em diu: *«Mira, noia, hem pensat amb el meu marit que, com que la Ramona treballa i se li fa molt costós cuidar-te com voldria, el millor és que vinguis a viure una temporada a casa nostra. Per ella serà un alleujament de la situació i nosaltres estarem ben contents de tenir-te a casa»*. I així va ser. Vaig anar a viure un temps amb ells i em van fer sentir com una més de la família. I encara avui continua havent-hi aquesta fonda amistat amb les filles i els néts. I semblantment em passa amb moltes altres persones del poble. Tot plegat són coses que no oblidaré mentre visqui.

Les operacions no van acabar aquí. Quan no m'havien de treure un ferro o un clau, m'havien de fer un empelt. I després de cada una d'elles venia la tanda llarga de rehabilitació. Aleshores la vida del país ja s'havia normalitzat una mica. Jo tornava a ser a casa i treballava com a modista. Als trenta anys em sentia una dona lliure: podia anar sola on volia, només amb l'ajuda d'un parell de bastons. Dels bastons en deia els meus «nòvios», perquè sempre els tenia al meu costat i mai me'n separava. No podeu imaginar què significava per mi aquesta independència, després de tants anys de necessitar ajuda!

En arribar als quaranta anys, vaig tenir un altre entrebanc. Tot m'anava més o menys bé, res extraordinari, però allò que no et pots queixar. De sobte, un dia vaig sentir un fort dolor al braç dret i tornem a començar! Altra vegada a l'hospital. El doctor Palazzi i el seu equip, tots preocupats pel que em passava i que no acabaven de diagnosticar. Fins al cap de sis mesos no van determinar el que era. Després de moltes visites i fer moltes proves i anàlisis, i sobretot de patir molt dolor, decidiren que havien d'operar-me el braç. Per desgràcia va seguir una gran infecció i el procés s'allargà moltíssim. Va ser una altra temporada molt dolenta i de patiment que no m'agrada recordar. Ho deixo aquí. Al cap d'un temps vaig retornar a la normalitat.

Justament va ser en aquesta època quan va passar un fet curiós, el prometatge de la meva amiga Pruvi. Dic curiós perquè el senyor Palau, que tenia vint-i-quatre anys més que la Pruvi, una filla de la mateixa edat que la meva amiga i una néta, se'n va enamorar com un jovenet. El senyor Palau va venir a

Sant Cugat per ocupar la plaça de secretari del jutjat. Era una persona educada i elegant, que malgrat els seus anys feia molt goig i va fer anar de corcoll unes quantes noies de Sant Cugat, atesa la seva condició de vidu. Però la Pruvi, que era llevadora i l'havia de tractar molt sovint quan anava a inscriure els nadons que havia ajudat a néixer, ni fred, ni calor. I ell, esmaperdut cada vegada que la veia. A la fi li va demanar relacions i així va començar un gran amor. Un gran amor gens fàcil, ja que a la senyora Sabina, la mare de la Pruvi i també llevadora, no li agradava un home tan gran per marit de la seva filla. Conseqüència: s'havien de veure d'amagat.

La Pruvi i jo érem molt bones amigues i m'ho explicava tot. Així que vaig decidir ajudar-los en el que pogués. L'Antoni Palau tenia cotxe i els diumenges al matí ho aprofitaven per sortir i jo els acompanyava de carrabina, perquè no es malparlés. Anaven a Montserrat, per exemple. Al cotxe jo sempre seia al davant, al costat de l'Antoni, i la Pruvi al darrere, tot per evitar mullader. Quan arribàvem on fos, doncs jo per un camí i ells per un altre, fins a l'hora de tornada. Tot plegat els anava la mar de bé, i llavors a mi em va arribar el problema del braç i ja no vaig poder cobrir les seves sortides. De manera que es van canviar les tornes i foren ells els que em van ajudar a mi. Durant els sis mesos que em vaig passar a l'hospital, cap diumenge va fallar la seva visita. Ni un dia. Parlaven del casament i anaven fent els preparatius. El cas és que la Pruvi volia que jo li fes el vestit de núvia, però el meu braç no millorava i això m'entristia. Finalment va arribar el moment en què vaig experimentar un alleujament i vaig poder tornar a casa. Aleshores li vaig fer un vestit molt elegant. Es va celebrar el casament i va ser una gran festa. A la senyora Sabina li havia passat l'enuig i a la solemnitat no va faltar de res. De vegades penso que tot plegat va ser com un miracle. El viatge de nuvis el van fer a Itàlia i encara tornaren més enamorats. És, potser, la història més romàntica que he conegut.

I jo vaig tornar a l'hospital perquè m'operessin de nou. Malgrat que tot el procés va ser molt llarg i amb patiment i dolor, el braç em va quedar prou bé.

La maduresa

Mai em vaig voler casar. No volia perdre la meva llibertat. Després d'operada ja tenia trenta anys i sobretot tenia el que no havia tingut mai: la sort de poder caminar i anar on volgués tota sola. I sí que era amiga de sortir amb xicots ben plantats al meu costat. Però de promesos, res. He tingut la sort de tenir molts bons amics i encara els tinc. I també us diré que més d'una vegada he estat enamorada.

Però el fet de tenir una vida tan plena i viure per als altres amb tota llibertat ha estat més fort que la idea del matrimoni. També s'han enamorat de mi i els he desenganyat. Hi va haver una vegada que un aconseguí convèncer-me. Va ser quan tenia 49 anys. Fins i tot ja teníem pis, però com més a la vora tenia el casament, més m'ho pensava i finalment es va desfer la relació. Ell, que era molt bona persona, va comprendre la meva decisió. I mira el que és el destí: al cap de vuit mesos va morir sobtadament. Quan ho vaig saber per un familiar, em va quedar clar: havia d'estar sola.

En no voler-me casar, tampoc he tingut fills. Això sí, tinc nebots: la Joana, filla del meu germà gran, en Jacint; en Joan i el Ramon, fills del Joan i la Magdalena; la Carme i un altre Joan, fills de l'Aurèlia. Tots s'han casat i han tingut criatures que s'han fet grans i alguns d'aquests també s'han casat i també han tingut fills, de manera que als meus noranta anys sóc tia i besàvia de vint-i-dos, que no és poca cosa. I, a més a més, tinc una colla d'amics, de grans amics, que també els considero de la meva família.

Una gran il·lusió que vaig veure complida era viatjar. Jo treballava, fins i tot més hores del compte, per estalviar i fer guardiola. Una altra gran il·lusió han estat les joies. Sempre m'ha agradat anar ben arreglada, a l'alçada de les circumstàncies. Si calia, no em feia res quedar-me a cosir més d'una nit. Era molt feliç cosint; la tisora, l'agulla i el didal mai se separaven de mi.

El primer viatge que vaig fer va ser a París, el setembre del 1960. Vaig hostatjar-me a casa d'unes amigues, la Núria i la Marcel·la. Aquesta última es va quedar vídua als tres anys de viure a París i com que no tenia obligacions familiars fou una companya excel·lent per anar a visitar tot el que vàrem poder. La torre Eiffel, el Sagrat Cor, els pintors, el Sena, Notre-Dame, l'Arc de Triomf, els grans *boulevards*, l'Òpera, les *boutiques*, els magatzems Lafayette, la plaça de la Concòrdia, Pigalle. Fins i tot un dinar al Moulin Rouge, un vespre al teatre Olympia i el seu gran ballet. Algunes nits visitàrem els barris «alegres» i altres de més seriosos. Tant per a les meves amigues com per mi van ser uns dies inoblidables en què vaig fer algunes amistats. Una senyora francesa, en saber que era una bona modista, em va oferir un pis i feina, però una cosa és un viatge i una altra quedar-s'hi. Jo no volia canviar la meva vida i preferia retornar a Sant Cugat.

Vaig anar i tornar tota sola, amb tren, perfectament bé. La meva família patia, els semblava que amb les meves limitacions físiques no me'n sortiria,

però els vaig demostrar que era ben capaç. I tots tan contents. Qui també es va alegrar molt que hagués fet el viatge sola fou el doctor Santos Palazzi, que comprovava que m'havia donat l'autonomia.

Cada any, el mes de setembre eren les meves vacances. La meva amiga Lluïsa, que era brodadora, s'hi va afegir. Totes dues viatjàrem a Madrid, Toledo, Saragossa, Santander, Bilbao. La Lluïsa tenia família a Portugaleta. Ell era de la Guàrdia Civil i ens va acompanyar per tots els pobles de costa, veient coses molt boniques. També voltàrem molt per Catalunya, sobretot a veure pobles de mar, les platges, els passeigs marítims. Sempre recordaré les primeres havaneres que vaig sentir.

A Tarragona tenia una cosina i amb ella vaig visitar la ciutat, la catedral, els monuments romans, les muralles, sense oblidar una Setmana Santa amb les seves processons. Ens hostatjàvem a casa d'uns amics d'aquesta cosina que vivien al barri antic i tenien una bodega. Ens van tractar com si fóssim de la seva família. Era un lloc divertit, amb molts clients que anaven i venien, sobretot gent jove. Si volíem sortir de nit, ens deixaven la clau, que era una d'aquelles antigues, grossa i pesant: feia més d'un pam de llargada. En aquella època encara hi havia serenos. Una nit, el del nostre carrer ens va voler fer la gentilesa d'obrir la porta, però anava tan begut que no encertava el forat del pany. I la veritat és que inspirava més por que confiança.

La dècada del 1970, quan jo tenia uns 47 o 48 anys, va començar una nova etapa de la meua vida. Un bon dia em va venir a veure la M. Teresa Canas, molt més jove que jo, que tenia una germana petita que també havia patit la poliomielitis, i em va proposar formar un grup de gent per treballar sobre la minusvalidesa. En principi em va sobtar molt. Com que jo treballava, feia una vida molt normal i em sentia molt feliç, em semblava que no hi havia els problemes que aleshores vaig descobrir. Vaig dir que sí.

El grup el formàvem uns nois, l'Oriol, el Toni i el Josep, i unes noies, la M. Teresa, la Mercè, la Rosa, la Montse i jo, la Pepa. Primer de tot ens vàrem relacionar amb un grup de Barcelona que ja treballava en aquest sentit, la Fraternitat de Malalts, la «Fràter» per fer-ho més curt. El nom no em va caure gens bé, perquè jo no em considerava pas una malalta i, a més, el formaven un conjunt de persones grans i una mica carques, malgrat que tenien molt bona fe i una indubtable voluntat d'ajudar. També hi havia un grup de matrimonis joves amb unes altres idees i amb aquests ens entenguérem molt més bé. A les reunions havíem de tractar els problemes que patíem, però com que encara estàvem en l'època franquista,

resultava molt difícil fer una associació laica i era més senzill trobar-se sota el paraigua de l'Església. Encara havies d'anar amb molt de compte a reunir-te, perquè de seguida et controlaven a veure de què es parlava.

La tasca principal de l'associació era l'ajuda a gent que patís minusvalidesa com a conseqüència d'una malaltia, segons el pensament dels més grans. Però poc a poc els vam fer entendre que, tot i que teníem una discapacitat, la nostra vida podia tenir una gran normalitat en l'àmbit de les idees, de les il·lusions, del treball (amb les lògiques limitacions de cada cas) i en els estudis, que podíem formar una família i ser feliços com qualsevol altra persona. Amb un esperit d'ajuda mútua, ens proposàrem fer excursions i anar de càmping. Cadascú tenia la seva tasca: uns la cuina, altres la compra, la roba, l'ajuda a qui la necessités. Era una manera de compartir no pas gaire diferent del que podia fer un grup de gent normal. Els dies festius, els que érem creients ens trobàvem per anar a missa i els que no, no passava res. Hi havia un respecte total vers les creences íntimes de cada persona. El grup es va fer molt gran i organitzàrem actes de cançó catalana. Juntament amb la lluita per millorar la nostra condició, també hi havia un sentiment de país i de catalanitat.

Passat un cert temps i amb l'experiència acumulada, decidírem fer un grup autònom a Sant Cugat. En principi no teníem cap mena d'espai social on trobar-nos, però sí que escollírem un nom que resultava integrador: Casa Vostra i Nostra. Les reunions les fèiem les tardes de dissabtes i diumenges i quedàvem en un bar o cafè del poble. Finalment el rector, Mn. Juli, ens va oferir una casa molt vella que nosaltres, amb gran il·lusió i empenta, vàrem arreglar i transformar de tal manera que no semblava la mateixa. Quan Mn. Juli va veure la tasca feta, ens va dir que es mereixia un acte d'inauguració i va venir a beneir-la. Va ser una festa senzilla, però molt emotiva, a la qual no sols vàrem assistir els socis, sinó també familiars i amics, molts dels quals s'oferiren a pagar una quota de sosteniment de l'entitat, que ens va ser de gran ajuda.

Un dia, tornant de Barcelona on havíem anat al cinema, al tren vàrem conèixer el pare Antonio, un missioner de l'orde portuguès de l'Esperit Sant que feia poc s'havia instal·lat a Sant Cugat pel tal de facilitar que els seus seminaristes estudiessin a la Facultat de Teologia del Centre Borja. Ell ens va introduir a la seva comunitat i de seguida fórem amics. I allà on ens deien que hi havia persones a les quals podíem ajudar, doncs nosaltres hi anàvem, fos a Tarragona o a Lleida. Els que ens ajudaren més i sobretot ens portaven amunt i avall amb el cotxe foren els Bus-

callà, els Bozzo, en Josep Casajuana, entre d'altres. Així va ser com expandírem el nostre moviment per diferents indrets de Catalunya.

Heu de pensar que encara ens trobàvem sota la dictadura franquista i calia anar amb compte perquè no s'interpretés que les nostres reivindicacions eren una crítica al règim. Fèiem tot el que podíem per ajudar a tirar endavant i ensenyar a viure amb normalitat, malgrat la minusvalidesa. Tots els que contactaren amb nosaltres ho van entendre i començaren a sortir al carrer. Això també ens animava a continuar lluitant i a començar a defensar els nostres drets.

Llavors, quan les coses marxaven molt bé, Mn. Juli ens comunicà que s'havia posat en venda la casa que ens havien deixat i que l'hauríem d'abandonar. Altra vegada ens haguérem d'afrontar amb el problema de disposar d'un local on reunir-nos. Donades algunes veus, els pares missioners ens van oferir un espai a la planta baixa del seu edifici, cosa que en aquells moments vàrem agrair molt. S'estaven a la torre Monés, prop del Sant Crist, on un temps abans s'havia obert al públic un bar amb piscina, amb el nom de Mònaco, a la part del jardí. La sala que ens deixaren era força gran, on, a més de trobar-nos, també podíem celebrar algunes festes com revetlles d'estiu o les festes de Nadal. Uns altres que ens van ajudar força van ser els propietaris del restaurant Trovador, ja desaparegut, que era a la Rambla del Cellar.

La gran sorpresa vingué poc després. L'alcalde, que llavors era el Sr. Llatjós, ens va dir que volia parlar amb nosaltres. Així doncs, hi anàrem el dia acordat i ens explicà que s'anava a construir un edifici municipal a la Rambla de Can Mora, a la planta baixa del qual hi hauria les oficines de Correus, però que també tindria un semisoterrani amb rampa d'entrada que, si volíem, ens cediria com a seu social de Casa Nostra i Vostra. Era el que menys ens esperàvem i podíem somiar. Efectivament, quan es va acabar l'obra poguérem ocupar el local, que reunia totes les qualitats i característiques que requerien els nostres problemes, sense barreres arquitectòniques i amb lavabos adaptats. Quina meravella! Tot tan nou, tan gran i polit! El fet que l'Ajuntament confiés en nosaltres encara ens va esperonar més i sobretot ser més responsables i amb més ganes de treballar. Ja no teníem excuses. Vam muntar un petit escenari per al grup de teatre i ho moblàrem. La inauguració va ser sonada: no sols va venir la gent de Sant Cugat que ja ens coneixia, sinó també altres que volien saber què fèiem i sobretot els nostres amics d'arreu de Catalunya. El més important, però, va ser comprovar com les autoritats ens feien cas i semblava que es preocupaven pels nostres problemes. Va assistir-hi l'alcalde Llatjós amb alguns regidors, però també el

governador civil de Barcelona, el Sr. Sánchez Terán, i el president de la Diputació, que llavors era Antoni Samaranch. Fins i tot el ministre Fraga Iribarne, que de fet havia vingut a inaugurar l'oficina de Correus. Amb nosaltres més aviat posava cara de circumstàncies i no va demostrar gaire interès. Haig de dir que l'Ajuntament es va portar molt bé: no ens cobrava lloguer i pagava els rebuts de llum i l'aigua i, si calia, feia les reparacions de manteniment.

Recordo que, quan vàrem inaugurar el local, va coincidir que el Club de Futbol Sant Cugat estrenava la il·luminació nocturna del camp. Doncs bé, van tenir la gentilesa de donar-nos la recaptació del primer partit nocturn per ajudar-nos en la nostra tasca. No sols vaig haver de presidir l'acte, sinó que, amb bastons, vaig haver d'anar al centre del camp i fer la sacada d'honor. També la junta va voler que fos jo qui parlés amb el president Pujol i altres cops he hagut de parlar amb la premsa o anar a la ràdio. Una gran satisfacció va ser quan ens concediren el guardó de santcugatenc de l'any a Casa Vostra i Nostra, que en aquella època organitzava Ràdio Sant Cugat, llavors encara emissora privada promoguda per en Ramon Grau. També en aquesta ocasió la junta va voler que fos jo qui recollís el premi en nom de tots.

Una de les nostres obsessions era que, malgrat ser minusvàlids, també podíem viatjar. En general ho fèiem amb autocar i visitàrem Benidorm, Sant Sebastià i Biarritz, anàrem a Lourdes (de turisme, més que de peregrinació, ja que teníem poca fe en els miracles) i a Perpinyà. Però també a les Illes, a Mallorca, a Menorca i a Eivissa. A Menorca tinguérem la sort de conèixer un professor salesià, don Gregorio, que de seguida fou amic nostre i que va fer que les seves coneixences benestants ens portessin amb cotxe per l'illa o en barca per les diferents cales. Recordo les delicioses *berenetes* i les nits que passàrem cantant i rient acompanyats d'un acordió. Foren unes vacances de somni. No sols lligàrem amistats duradores, sinó que alguns nois dels nostres acompanyants s'acabaren casant amb noies menorquines.

Haig de dir que arreu trobàrem molt bones persones i que ens van succeir moltes anècdotes que serien llargues d'explicar. Una vegada anàrem a les Illes un grup de noies soles, amb cotxes. Així teníem més mobilitat i podíem anar a qualsevol indret, sobretot a aquells on es trobava la joventut amb ganes de divertir-se. I els nois, quan veien uns cotxes plens de noies joves i molt presumides, doncs se'ns apropàvem amb aires de conquesta. La sorpresa era quan baixàvem i bastons per aquí, bastons per allà. Tot i això, tinguérem molt èxit.

El treball que desenvolupàrem en el grup de minusvàlids va donar molts bons fruits. Tots els que hi

participaren es van sentir molt més lliures i capaços de fer coses a desgrat dels seus impediments físics. Uns es posaren a treballar, d'altres a estudiar, i va arribar el moment en què ja no calia que organitzéssim les nostres festes, perquè eren capaços d'anar per les seves amb colles d'amics normals. D'una banda, doncs, fou una gran satisfacció veure com aquelles persones que abans vivien recloses ara s'espavilaven i havien adquirit autonomia. Però, de l'altra, ens anàrem quedant sols el grup dels més grans, els que havíem iniciat l'entitat i, la veritat, érem quatre i per quatre no venia gaire de gust organitzar una festa com abans.

Així que, vers 1985, convocàrem una reunió i ens replantejàrem si calia continuar com a grup ara que tothom feia una vida més o menys normal i proposàrem de tancar el centre i tornar el local a l'Ajuntament, tot agraint el suport rebut. Si ja no ens calia, el millor és que el poguéssim utilitzar una altra entitat. Llavors, el que va passar va ser que aquells que ens havien ajudat a mantenir el local obert i les nostres activitats es van oposar al tancament, tot al·legant que sempre hi hauria persones que necessitarien ajuda. Personalment em va semblar una equivocació, perquè el nostre objectiu era assolir una normalitat de vida i això ja ho havíem aconseguit. Ara el que calia era que ens integréssim en entitats de la ciutat, com qualsevol altra persona. Casa Vostra i Nostra es va mantenir fins a l'any 2000, en què tancà definitivament les seves portes.

Entre mig he viscut moments que mai m'hauria imaginat. L'any 1992 vaig rebre la torxa dels Jocs Paralímpics de Barcelona al seu pas per Sant Cugat, acompanyada per l'alcalde Joan Aymerich i el president dels jocs. Va ser com si rebés un premi. En la meua lluita contra les barreres arquitectòniques m'ha tocat presidir moltes reunions i tractar amb moltes autoritats, entre elles el president Pujol.

Quan es va desfer l'entitat, això no significà que no continuéssim lluitant, sobretot per la supressió de les barreres arquitectòniques, que fou una tasca molt llarga. Però ho férem en «petit comitè»: la Rosa, la Pilar, la Pepa i jo mateixa, que sempre i tothora tinguérem l'ajuda i el suport de la resta del grup en totes les nostres iniciatives.

Ara les coses han canviat una mica a favor dels disminuïts físics. Els avenços de la tecnologia faciliten la mobilitat i l'autonomia personal. Però sobretot ha existit un canvi en la mentalitat de les famílies i de la societat, fins i tot en les disposicions laborals. El jovent d'avui té moltes inquietuds i alguns dels afectats no ho són per malaltia com els de la meua generació, sinó per accident de trànsit, esportiu o

d'altres tipus. També hi ha gent gran que amb els anys s'ha vist afectada per alguna malaltia i té problemes de mobilitat. Abans es quedaven reclosos a casa, però ara intenten seguir amb una vida normal. Per això l'Ajuntament manté un òrgan de diàleg que és la Taula de Mobilitat Reduïda, a la qual he estat vinculada, malgrat els meus anys. Els membres som els mateixos afectats d'alguna discapacitat i ens reunim una vegada al mes a la Casa de Cultura. Vam començar quan la Sara Bertran era regidora i hem continuat amb la Carmela Fortuny, trobant un gran suport en les tècniques de l'àmbit social.

El setembre del 2008, amb 86 anys i alguns problemes de salut, amb molta pena en el meu cor, em veig obligada a deixar aquesta militància activa en favor dels minusvàlids. Però els continuaré donant suport en tot allò que faci falta i quan ho necessitin seré al seu costat. Les forces em van disminuint, però mantinc el cap ben clar i el pensament al dia.

La meva darrera etapa

Escric aquestes notes l'any 2011. En fa deu que, pel meu estat de salut, ja no em podia valer sola i vaig decidir ingressar a la residència del carrer de Santa Rosa, a Sant Cugat. Una vegada enllestit tot el paperam i el protocol necessari, ho vaig comunicar a la família i tots van respectar la meva decisió, oferint-me la seva ajuda sempre que ho necessités i sense perdre la seva estimació. Així que el dia 6 d'agost de 2001 entrava a la residència acompanyada de la Isabel, cuidadora familiar molt estimada. Això no vol dir que em retirés de tot. L'invent de la cadira de rodes elèctrica, com si fos un escúter, em facilita anar amunt i avall del poble i assistir a actes quan la salut m'ho permet.

La veritat és que, quan em van dir que ja podia ingressar a la residència, em vaig alegrar molt. Qui va tenir un disgust va ser la meva assistenta, una noia equatoriana que vaig tenir a casa durant uns mesos en què ja necessitava ajuda. Sempre va ser molt agradable i servicial i es va posar a plorar quan va saber que ens havíem de separar. Tot i això, li vaig trobar una altra feina a casa dels pares d'una amiga i va continuar venint a visitar-me.

Estava tan convençuda del que feia, que dos dies abans d'entrar-hi vaig reunir els nebots més grans i els vaig convidar a un bon sopar a Can Sallent i tots contents. Ja he explicat que, quan treballava, per les dates senyalades, fos Nadal, el dia del sant o un altre, jo mateixa em regalava alguna joia que em fes il·lusió. I feia la broma: *com que no tinc nòvio, ni amant, doncs me la regalo jo mateixa*. En aquell temps la broma deia que els amants sempre regalaven joies per

aconseguir els favors de les estimades. Doncs bé, en arribar l'hora del cafè, els vaig donar la sorpresa que tenia preparada: com que aquelles joies eren l'única herència que els podia deixar, em va semblar que seria el millor moment per donar-los-les.

He tingut la sort de tenir una família bona i estimada i he viscut molts bons moments en les grans festes familiars, els casaments, els bateigs, les comunions dels nebots. Dels seus estudis i treball, també n'estic satisfeta. Tots es defensen prou bé i tiren endavant la seva vida.

El dia que vaig entrar a la residència em van rebre molt cordialment. Recordo que era l'hora de dinar i en acabar em van donar l'habitació número 6 del segon pis, on continuo.

Ara la meva vida és molt més tranquil·la i, a la vegada, plena de xacres. I tot i que a la meva edat no puc esperar gaires coses, tampoc no em puc queixar. Les cuidadores em vesteixen i m'arreglen amb molt afecte i entre una cosa i l'altra ja és hora de dinar. Converso amb els amics i participo en els jocs en bona harmonia. La monitora ens fa fer treballs manuals i, si no, escric si la vista m'ho permet. Veig una estona la televisió, escolto la ràdio i amb la meva *pepamòbil* passejo molt i vaig a actes culturals de la població. Continuo conreant les meves aficions: la música, el teatre, el cinema i la poesia. De les cuidadores, no tinc paraules per agrair el seu tracte tan amable. Crec que el govern no es fa càrrec de la duresa de la seva tasca i els hauria de tenir un mica més de respecte.

La meva intenció amb aquest relat és dir-vos que no perdeu mai l'esperança, per més difícils que es posin les coses en la vostra vida. Malgrat les meves mancances físiques i tot el dolor passat, sempre he estimat la vida i l'esperança m'ha donat força per seguir endavant. Viu de ple la teva vida i, sobretot, deixa que els altres visquin la seva.

Notes finals

He estat sempre molt sociable i he fet el que he pogut per tothom. La meva minusvalidesa no m'ha impedit treballar i guanyar-me la vida i sobretot he lluitat molt per poder caminar. M'he fet gran sense adonar-me'n i quan miro enrere no em penedeixo del que he fet, ni del que he deixat de fer. He viatjat tot el que he pogut i la meva passió ha estat el mar i sobretot el de Menorca, d'on tinc records meravellosos i bons amics.

No sé si he fet una gran tasca, però he rebut alguns reconeixements com el de la Llar d'Avis, i l'any

2005 l'Ajuntament m'atorgà el premi Ciutat de Sant Cugat per tots els meus anys de lluita contra les barres arquitectòniques i a favor dels drets humans. També he fet de pregonera de la Festa de Tardor i en complir els 86 anys l'alcalde Recoder em lliurà una placa.

He admirat moltes persones: el pacifisme de Mahatma Gandhi, la lluita per la igualtat de Martin Luther King, l'entrega als pobres de la mare Teresa de Calcuta, personatges que ens han alegrat la vida i ens han fet riure en moments difícils, com en Tor-

tell Poltrona o la Mary Santpere, quina artistassa! I també Jordi Pujol i la tasca abnegada de Metges sense Fronteres. En podria anotar més. Em sento a prop de tots aquells que lluiten per la igualtat i per ajudar els altres. Crec que el món aniria més bé si tots ens sentíssim més agermanats i ens respectéssim molt més els uns als altres. Vull arribar a una mort digna i estic en contra de l'eutanàsia.

Fins aquí aquestes petites memòries i, si el meu exemple de superació serveix a algú per ajudar-lo a superar algun entrebanc, em donaré per ben pagada.

Foto 13: Festa de Sant Jordi a la residència.

Foto 14: La Pepa, el dia que complia els 90 anys.

Foto 15: Homenatge de les ex-alumnes del cosidor, 1990.

Foto 16: Rebent el Premi Santcugatenc de l'any 2005.

ANNEX

Preguntes adreçades al president Jordi Pujol:

1. Quan se suprimiran les barreres arquitectòniques a:
 - a. Les estacions de ferrocarril de la Generalitat.
 - b. Als hospitals i ambulatoris de la Seguretat Social.
 - c. Col·legis, instituts, universitats i altres centres d'ensenyament que depenen de la Generalitat.
2. Quan s'aplicaran de forma general les lleis de supressió de les barreres arquitectòniques?
3. Per què el Centre de Rehabilitació ubicat a Sant Cugat del Vallès, perfectament adaptat als minusvàlids, presenta un rendiment tan baix, quasi nul?
 - a. Perquè la Generalitat ha pensat a quedar-se el centre esmentat, no pas per potenciar-lo i afavorir la integració del minusvàlid en el món laboral, sinó per convertir-lo en acadèmia per a la formació dels mossos d'esquadra.
 - b. Reclamem un centre de rehabilitació que sigui fàcil d'accedir. No entenem com, existint el Centre de Rehabilitació de la Mútua a Sant Cugat, se'ns obligui a anar al centre de Terrassa, amb tot el que comporta de problemes de transport, burocràcia i barreres arquitectòniques, fins i tot a la mateixa porta del Centre de Rehabilitació.
4. Per què les subvencions per a minusvàlids d'aquest any han tingut un període tan curt de sol·licitud –només 10 dies– i no s'ha informat degudament, de manera que molts d'ells, quan se n'han assabentat, ja es trobaven fora de termini?
5. Demanem que s'apliqui el percentatge de llocs de treball destinats a minusvàlids en totes les empreses, ja que moltes d'elles incompleixen reiteradament la normativa. La manca de voluntat de molts empresaris fa que l'atur sigui un problema molt més greu en els minusvàlids.
6. Què passa amb PRODIECU i els seus cupons?

Nosaltres, els minusvàlids de Sant Cugat del Vallès, proposem que la Generalitat engegui una campanya de mentalització, adaptació i en definitiva d'integració seguint el lema «Catalunya endavant... per a tots».

Carta als comerços de Sant Cugat

El col·lectiu de discapacitats volem agrair als comerços de Sant Cugat que han tingut l'interès de pensar en nosaltres per tal de facilitar-nos els nostres afers diaris.

Perruquers, farmàcies i altres comerços antics que ja han suprimit les barreres arquitectòniques i a tots aquells altres que estan en tràmit de fer-ho.

Voldríem que la seva actitud servís d'exemple als que encara no són sensibles als nostres problemes. Continuem sense poder entrar a sales d'art, centres cívics, espais oficials i altres. Desitjaríem que ho fessin el més aviat possible, ja que ens ajudaria molt a la nostra normalitat.

Esperem que els nous comerços i altres establiments obrin les seves portes amb l'accés adaptat amb una rampa. Avui ja no ho demanem com un favor, sinó en compliment de la llei.